కథకుల, పాఠకుల మధ్య గల అవినాభావసంబంధం

– నిడదవోలు మాలతి

1950-60 దశకాలలో నేను చదివిన అభిప్రాయాలతో ఈనాడు పాఠకులు పత్రికలలో వెలిబుచ్చుతున్న అభిప్రాయాలను పోల్చి చూడగా కలిగిన ఆలోచనలసారాంశమే ఈ వ్యాసం. సామాన్య పాఠకులు, ఒక కథ చదివి, తమ అనుభవాలు ఆధారంగా స్పందించి వెలిబుచ్చే అభిప్రాయాలు, ఈనాటి కథనిఎలా తీర్చిదిద్దుతాయి అన్నది నన్ను వేధిస్తున్న సమస్య. ఆదృష్టితో, నేను గమనించిన కొన్ని విషయాలు ఇక్కడ మీముందుంచుతున్నాను.

స్వాతంత్ర్యానంతరం, పత్రికల సంఖ్యతో పాటు పాఠకుల సంఖ్య పెరిగింది. పాఠకుల విద్యాస్థాయి పెరిగింది. కథలో, కథనంలోలాగానే పాఠకులలో, వారి దృక్పథాలలో, వారు స్పందించే విధానంలో కూడా అనేకమయిన మార్పులు వచ్చాయి. భిన్న దృక్కోణాలూ, భిన్న రీతులు కథల్లో ద్యోతకమయినట్టే, పాఠకులదృష్టిలో కూడా పరిమాణాత్మకయిన మార్పులు కనిపిస్తున్నాయి. పాఠకులు కథని ఎలా విశ్లేషిస్తున్నారు, తమకి ఎలా అన్వయించుకుంటున్నారు, రచయిత/రచనలనుండి ఏమిటి ఆశిస్తున్నారు అన్న అంశాలను పరిశీలించడమే ఈవ్యాసం ప్రధానోద్దేశ్యం.

తమ అభిప్రాయాలని వెలిబుచ్చే పాఠకులని స్థూలంగా మూడు భాగాలుగా విభజించవచ్చు: 1. ఒక కథ చదివిన తక్షణం తమ అనుభవాలపరిమితిలో స్పందించే వారు, 2. కథలో లీనమ్మై, కథలో ఒకపాత్రనో ఒక సన్నివేశాన్నో, సంఘర్షణనో తమకన్వయించుకుని, తదనుగుణంగా స్పందించేవారూ, 3. వర్ణన, వాస్తవికత, భాషలకి సంబంధించిన శల్య పరీక్ష చేసేవారు.

వీరిలో మొదటి తరగతి పాఠకులు చాలావరకు స్థాలీపులాకన్యాయంగా అక్కడక్కడ చదివేసి కథలో ముఖ్యమైన అంశాన్ని సూచనప్రాయంగా గ్రహించేస్తారు. అలా కప్పదాటుగా చదవడంలో కొన్ని విషయాలు తెలిసో తెలియకో గమనించకపోవడం కూడా జరుగతుంది. వారు వెలిబుచ్చే అభిప్రాయాల్లో కూడా ఆలోపం కనిపిస్తుంది. వారికి తమ అభిప్రాయం వెలిబుచ్చే ఉత్తేజం కలిగించడమే ఆకథ సాధించినవిజయంగా భావించుకోవచ్చు ఆ కథకుడు.

ఈఅభిప్రాయాలలో ఒకొక్కప్పుడు దూషణ, భూషణ, తిరస్కారాలు కూడా చోటు చేసుకోడం కూడా గమనించగలం. ఇక్కడ మనం మరొకమాట కూడా చెప్పుకోవాలి. వ్యక్తిగత విమర్శ మనకి కొత్త కాదు. వెనక రాయలవారిసభలో అల్లసాని పెద్దన ''అమవసనిశి '' అని వాడినందుకు, తెనాలి రామకృష్ణుడు, ''ఎమి తిని సెపితివి కపితము, ఉమెతః తిని సెపితొ... అలసని పెదన'' అంటూ తను కూడా ఒత్తులూ, దీర్ఘాలూ తీసేసి పద్యం చెప్పి హేళన చేసినట్టు నా చిన్నప్పుడు చదివాను. ఈమధ్య నాయని కృష్ణకుమారి గారు ఒకవ్యాసంలో వీరేశలింగంగారూ, కొక్కొండ వెంకటరత్నం పంతులుగారు వారివారి పత్రికలలో ఒకరినొకరు హేళన చేసుకోడం గురించి ''వారిలాటి మహానుభావులకే చెల్లింది'' అన్నారు చమత్కారంగా (యుగపురుషుడు వీరేశలింగం, ఎపిసాహిత్య ఎకాడమీ ప్రచురణ అని గుర్తు). అంటే అది సభ్యలక్షణం కాదు అంటూ వాచ్యం చేయకుండా.

మనకి హాస్యం పాలు ఎక్కువ. మనవ్యవస్థలో బావామరుదులూ, వదినామరదళ్లే కాక భార్యాభర్తలు కూడా వేళాకోళాలాడుకోడానికి మనకి సాంఘికంగా పర్మిషనుంది. ఈనాడు ఎన్నారైలలో కూడా అలాటి చనువే ఏర్పడింది. ఇది మరొకరకం కుటుంబవ్యవస్థ అనుకోవచ్చు. వీరు

కథనీ, కథకుడినీ వదిలేసి, స్వకీయమైన హాస్యాలలోకి దిగిపోతారు. అయితే, పత్రికలలో అభిప్రాయవేదికలలో ఇటువంటి హాస్యాలు ఎంతవరకూ రాణిస్తాయన్నది వైయక్తికం అనుకుంటాను. నామటుకు నాకు, కథకులు ఇటువంటి అభిప్రాయాలని సీరియస్‌గా తీసుకోరనే అనిపిస్తుంది.

రెండోరకం పాఠకుడు, కథలో లీనమయిపోయి, తానొక పాత్ర అయినట్టుగా వ్యాఖ్యానాలు చేస్తాడు. ఫలానా పాత్ర అలా అనకుండా ఉండవలసింది, అలా చెయ్యకుండా ఉండవలసింది, మరోలా జరిగివుంటే బాగుండును వంటి అభిప్రాయాలు ప్రకటించడంలో ఆంతర్యం అతడు అలా కథలో లీనమయిపోవడమే. ఆపాఠకుడు తనవైన అనుభవాలు ఆధారంగా చేస్తున్న వ్యాఖ్యానాలు అవి. మరొకవిధంగా చెప్పాలంటే, కథకుడు కథని ప్రచురించడం నీటిలో రాయి విసరడంవంటిది. ఆరాయి తాకిడికి లేచే చిరుతరగలవంటివే పాఠకుడిలో కలిగే స్పందనలు. అలా స్పందించిన పాఠకుడు తన సొంతఆలోచనలతో కూడిన అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చినప్పుడు ఆకథని తన ఆలోచనలకి అనుగుణంగా మరొక కథకి నాంది పలుకుతున్నాడు అనుకోవాలి. పాఠకుడు ఎప్పుడయితే, ''అలా జరిగివుండకూడదు, ఇలా జరిగివుండవలసింది'' అనుకున్నాడో, అప్పుడే అతను మరొక కథ రాస్తున్నాడు అనుకోవచ్చు. మొదటి కథ సాధించిన విజయం ఆపాఠకుడికి సంబంధించినంతవరకూ అదే. ఏడుచేపలకథలో ''చేపా, చేపా, ఎందుకు ఎండలేదు'' అని చేపని ప్రశ్నిస్తేనే కథ ముందుకి సాగుతుంది. చేపని అడిగేదేమిటి, తీసి ఎండ ఉన్నచోట పడేస్తే పోతుంది కదా అనుకుంటే ఆతరవాత కథ లేదు మరి.

మూడోరకం పాఠకులు ఇంకా ముందుకు వెళ్లి, కథని శల్యపరీక్ష చేస్తారు. వీరు భాష, శైలి, పాత్రచిత్రణ, వాస్తవికత వంటి అంశాల విశ్లేషణ చేస్తారు. ఒక్కొక్కప్పుడు తాము చదివిన పాశ్చాత్యరచయితలతో పోల్చుకునో, వారి విమర్శలనాధారం చేసుకునో వ్యాఖ్యానాలు చేయడం కూడా కద్దు.

ప్రతి పాఠకుడూ తప్పనిసరిగా ఈమూడింటిలో ఏదో ఒక కోవకి చెంది వుంటాడని కాదు నా అభిప్రాయం. సుమారుగా ఇటువంటి విభజనకి ఆస్కారం కనిపిస్తోంది అని మాత్రమే చెప్తున్నాను. చదివిన ప్రతిపాఠకుడూ పత్రికాముఖంగా తన అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చడు అన్న విషయం కూడా మనం గుర్తుంచుకోవాలి ఇక్కడ.

1950, 60దశకాల్లో కూడా పాఠకులకి కథలు కొంతవరకూ కాలక్షేపమే అయినా, కథలో సంఘటనతోనో ఒక పాత్రతోనో తమ అనుభవాలతో పోల్చుకుని, ఆకథని తమకథగా మలుచుకోడం, ఆకథలలో సంఘర్షణలని తమకి అన్వయించుకుని, పరిష్కారాలు వెతుక్కోవడం జరిగింది. కె. వసుంధరాదేవి, ఒకవ్యాసంలో తమ అనుభవంగురించి ఇలా రాశారు (తెలుగుకథ–తీరుతెన్నులు వ్యాసం, మహిళ, ఎపిసాహిత్య ఎకాడమీ, 1982). సందర్భం ఏమిటి అంటే – క్షయతో బాధపడుతున్న ఒక యువకుడు మూడు కథలు చదివాడు, ఒకటి ఆవిడ రాసిందే. అందుచేత ఆయువకుడు ఆవిడదగ్గరికి వచ్చాడు. కథానాయకుడు క్షయరోగి, కొంతకాలం బాధపడి, చనిపోవడంతో ముగుస్తాయి మూడు కథలూను. అతడు ఆరచయిత్రిని అడిగిన ప్రశ్న, ''ఏమండీ, అన్ని కథల్లోనూ కథానాయకుడు చచ్చిపోయాడు. అంటే క్షయరోగులకి బతికే అవకాశమే లేదా?'' అని. దానికి ఆవిడ బాధపడి, రచయితలందరితరఫునా క్షమాపణలు చెప్పుకున్నాననీ, మళ్లీ జన్మలో ఎప్పుడూ చావుని పరిష్కారంగా రాయకూడదని నిశ్చయించుకున్నాననీ, అయినా ఆపాఠకుడి ప్రశ్న తనని వేధిస్తూనే ఉందనీ రాశారు. ఈకథ ఇక్కడ ఉదహరించడానికి కారణం ఆనాడు పాఠకులలో కథలంటేనూ, కథకులంటేనూ ఉన్న నమ్మకం ఎత్తిచూపడానికే. ఈనాడు మాలతీచందూర్‌కి గల కీర్తిప్రతిష్ఠలకి వెనక ఉన్న కారణం కూడా పాఠకులకి ఆనాడు రచయితమాటమీద ఉన్న

గౌరవమే. మరొకవిధంగా చెప్పాలంటే, అనూచానంగా మనం జ్ఞానానికి ఇస్తూ వస్తున్న విలువ అది. రచయితకి ఏదో తెలుసునని నమ్మి, తాను ఏదో కొత్తసంగతి తెలుసుకోగలనన్న ఆశతో కథ చదివాడు ఆనాటి పాఠకుడు. అది గురు శిష్య సంబంధం. ఈనాడు గురుశిష్యసంబంధంలో మార్పు వచ్చింది. ఆనాడు ఎదుటివాడి మాట స్వీకరించడం/అంగీకరించడం నీతి అయితే, ప్రశ్నించడం ఈనాటి న్యాయం. ఈమార్పు పాఠకులలో కూడా గమనించగలం.

ఈనాడు పత్రికలలో వెలువడుతున్న అభిప్రాయాలప్రకారం, పాఠకులదృష్టిని విశేషంగా ఆకర్షిస్తున్నవి స్థూలంగా వస్తువు/సంఘర్షణ, పరిష్కారం. ఆపైన కొంతవరకూ భాష. వాటికి అనుబంధంగా వాస్తవికత, ప్రయోజనం గురించిన ప్రశ్నలు తలెత్తుతున్నాయి. కథకి ముఖ్యమైన ప్రయోజనం ఒక దృక్కోణాన్ని జనబాహుళ్యానికి అందించడమని దాదాపు అందరం గుర్తించాం. అది పదిమంది గమనించినదే కావచ్చు. లేదా ఎవరూ గమనించనీ/గమనించినా పట్టించుకోనీ కోణం కావచ్చు. సామాజిక ప్రయోజనం అంటే సమాజంలో లోపాలను గర్హించేదీ, పరిష్కారాలను సూచించేదీ అని స్థూలంగా చెప్పుకుంటున్నాం. నిజానికి ఈ వివరణే ప్రమాణం అయిపోయినట్టు కనిపిస్తోంది ఈనాడు మంచివి అని చెప్పుకుంటున్న కథలూ, విమర్శలూ చదువుతుంటే. ఇది కూడా విమర్శకుల, పాఠకుల దృష్టిలో మార్పుకి ఒక చిహ్నమే.

వస్తువుకి ఈనాటి పాఠకులు ఇస్తున్న ప్రాధాన్యతకి మంచి ఉదాహరణ ఈమధ్య ఆంధ్రజ్యోతి (ఆన్‌లైన్ ఆదివారం, జనవరి 16)లో ప్రచురించిన ''కడలూరు వెళ్లాలి ఒక నీలిమ కోసం'' అన్న కథ. సునామీ భీభత్సానికి సమస్త ప్రపంచం స్పందించింది నీ, నా వివక్షత లేకుండా. ''కడలూరు'' కథలో విశేషం వస్తువు/రచయిత అవగాహన మానవసంబంధిగా మలచడం. చాలామంది పాఠకులు ఆభాగానికి అద్భుతంగా స్పందించారు. అయితే, కథలో ఒక సన్నివేశం –కథానాయకుడు ఫోన్ చెయ్యాలనుకున్న సందర్భం స్పష్టంగా లేదు. ఎవరికి, ఏమని ఫోన్ చెయ్యాలనుకున్నాడు, చేశాడా, లేదా అన్న వివరాలు లేవు. కథలో ప్రధానాంశంముందు పాఠకులు దీన్ని లెక్కలోకి తీసుకున్నట్టు కనిపించలేదు ప్రచురింపబడిన అభిప్రాయాలు చదివినప్పుడు.

కథావస్తువు/సంఘర్షణ: 1970 దశకంలో తెలుగుకథకి సాంఘిక ప్రయోజనం ముఖ్యమైన ప్రాతిపదికగా విశేషాదరణ పొందింది. నేను ఇక్కడ నాచర్చకి అనుకూలంగా 1950 దశకానికి పూర్వపు కథలు మూడు తీసుకున్నాను. కారణం పాఠకులు ఆనాడు అడగని ప్రశ్నలను ఎత్తిచూపడంలో ఉన్న సౌలభ్యం.

ఏది వాస్తవికత ఏది కాదు అన్న ప్రశ్నకి ఉదాహరణగా ఈ కథ చూడండి. ఒకాయన సానివాడల తిరుగుతుంటాడు. ఆయనికి బుద్ధి చెప్పి, దారిలో పెట్టాలనుకుంటుంది భార్య. ఒకరోజు ఆయన అలవాటు ప్రకారం చాంద్రాయణం ముగించుకుని, ఇంటికి వస్తాడు. అమ్మగారేరీ అని పనివాడిని అడుగుతాడు. అతను అమ్మగారు పుట్టింటికి వెళ్లిపోయారని చెబుతాడు. దాంతో ఆయన కంగారు పడిపోయి, బుద్ధి తెచ్చేసుకుంటాడు.

పాఠకులు చాలామంది గ్రహించే ఉంటారు, ఇది గురజాడ వారి దిద్దుబాటు కథ అని. ఇది తెలుగులో తొలికథగా, అంటే మంచికథకి ఉండవలసిన లక్షణాలు ఉన్న కథగా గుర్తింపబడింది. కాని ఇదే కథని ఈరోజుల్లో నాలాటి రచయిత రాస్తే, ఈనాటి పాఠకులు సంఘర్షణకి తగినబలం ముగింపులో లేదు అంటారు. దానిమీద అనేక ప్రశ్నలు లేవదీయొచ్చు. భార్య పుట్టింటికి పోతే స్త్రీలోలుడయిన మగాడికి అంత త్వరగా బుద్ధి వచ్చేస్తుందా? నిజానికి అతగాడికి భార్య ఎదురుగా లేకపోతే మరింత ఆటవిడుపు కదా అని అడుగుతాడు ఈనాటి పాఠకుడు.

ఆతరవాత వచ్చిన కథల్లో కుటుంబరావు గారి కథ, ఆడజన్మ, చూడండి. ఇందులో లక్ష్మి ప్రధానపాత్ర. ఆమె తండ్రి పోయిన తరవాత, అతని అన్నగారు లక్ష్మినీ, తల్లినీ చేరదీసి, లక్ష్మిని రెండోపెళ్లి ముసలాయనకిచ్చి చేతులు దులుపుకుంటాడు. ఆ ముసలాయనకి అనుమానం, లక్ష్మి సవతికొడుకుతో సంబంధం పెట్టుకుందేమోనని. ఆబాధలమధ్య లక్ష్మి ఒక కూతురిని కంటుంది. ఆకూతురు పెరిగి పెద్దదయిన తరవాత ఎవరితోనో లేచిపోవడం, గర్భవతిగా తిరిగి రావడం – ఇంతే కథ. ముప్ఫై ఏళ్లు నిండని లక్ష్మికి మూడు తరాల బాధలు అనుభవమయాయి, చివర, ఇంకా ఏమి జరగనున్నదో అనుకుంటుంది ఏడుస్తూ.

ఈకథలో పరిష్కారం లేదు. ఆరోజుల్లో ఒకదిక్కుమాలిన ఆడదాని సాంఘికదుస్థితిని చిత్రించడం మాత్రమే జరిగింది. నిజానికి ఈ కథ చదువుతున్నప్పుడు నాకు అదొక కథలా అనిపించలేదు. మాటవరసకి పాత్రలకి పేర్లు పెట్టి ఒక సాంఘికసమస్యని వివరిస్తున్నట్టు అనిపిస్తుంది. ఇందులో ఇద్దరు స్త్రీలు ఎట్టి సాహసానికీ పాల్పడరు. సాహసించి పారిపోయిన చిన్నది, మోసపోయి మళ్లీ ఇల్లు చేరుతుంది. ఈకథే ఈనాడు పత్రికలో కనిపిస్తే, ఈనాటి పాఠకులు వేసే ప్రశ్నలు సుళువుగానే ఊహించుకోవచ్చు. లక్ష్మి ఎందుకు తిరగబడలేదూ? తనకి సవతి కొడుకుతో సంబంధం లేదని ఎందుకు ఋజువు చెయ్యలేదూ? కనీసం అలా చేయడానికి ఎందుకు ప్రయత్నించలేదూ? సాహసించి పారిపోయిన చిన్నది అయినా సుఖపడినట్టు రచయిత ఎందుకు చిత్రించలేదూ? అని అడగవచ్చు. నిజానికి, అదే స్థితిలో ఉన్న ఏ ఆడదానిగ్గానీ ఊరట కలిగించే ఏ ప్రయత్నమూ లేదు ఈ కథలో. ఎందుచేత? ఈ కథ పాఠకులలో సామాజిక స్పృహ కలిగించడానికి మాత్రమే అని జవాబు చెప్పుకోవాలివలసి వస్తుంది. అంటే సంఘంలో జరుగుతున్న అత్యాచారాలు, చూసీ చూడనట్టు దాటుకు పోయేవారికి హెచ్చరికగా, మరొకసారి ఎత్తిచూపి, జనసామాన్యంలో ఆలోచనలు రేకెత్తించడానికే అని. అంతే కాక, దారిద్ర్యానికీ, నైతికవిలువలకీ మధ్య గల అనుబంధం కూడా తెలియచేస్తుంది ఈ కథ.

కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారి కుటీరలక్ష్మి ఇంచుమించు అదే పరిస్థితిలో వున్న మరొక స్త్రీ ప్రవృత్తినీ, మరొక దృక్కోణాన్ని ఆవిష్కరిస్తుంది. ఈకథలో ప్రధానపాత్ర రామలక్ష్మి కలిమిలేములు అనుభవించి, భర్త పోయిన తరవాత, కేవలం మనోబలంతో జీవితంతో పోరాడుతూ పిల్లలని సాక్కువస్తుంది. అయితే ఇందులో కూడా ఆమె సాధించిన ఘనవిజయమేమీ లేదు. పాఠకుడు కథ అయిపోయిన తరవాత, హమ్మయ్య సుఖపడింది అనుకుని ఆనందించే అవకాశం లేదు. చివరంటా ఆమెకి దినదిన గండమే. కాని, ఇందులో నమ్మదగ్గ పరిష్కారం ఉంది. గుండెబలం గల ఆడది నాఖర్మ అంటూ చేతులు ముడుచుకు కూచోదు. కడవరకూ పోరు సలుపుతూనే ఉంటుంది. వరలక్ష్మమ్మ ఈకథలో వెల్లడి చేసిన మరొక విషయం ఆనాటి తెలుగుదేశంలో కనీసం ఒక నియమితపరిధిలో స్త్రీలకి గల సామాజిక స్ఫూర్తి. ఆనాడు ఐరోపా మహాసంగ్రామం మూలంగా సామాన్యుల మనుగడ, కుటీరపరిశ్రమలమీద ఆధారపడినవారి జీవితాలు ఎంతగా అల్లకల్లోలం అయిపోయాయో ఈకథ వివరిస్తుంది. ఆనాటి తెలుగురచయిత్రులకి సాంఘికపరిస్థితుల పట్ల గల అవగాహన, అది కథగా మలచగల నైపుణ్యం కూడా మనం చూడగలం ఈకథలో. అయితే ఇందులో రచయిత్రి చాదస్తంగా ఉపన్యాసాలు జొప్పించకపోవడంచేత మంచి కథగా గుర్తించారు ఆనాటి విమర్శకులు. ఇదే ఈనాడయితే స్త్రీవాద రచనగానో, దళితవాదరచనగానో ముద్ర పడి, బోలెడు చర్చలకి అవకాశం ఉండేది. అటువంటి విస్తృతమైన చర్చ లేకపోతే, రచయిత్రికి సాంఘికపరమైన అవగాహన లేదని కథని పక్కన పెట్టేస్తారు.

ఉదాహరణకి పాఠకులు అడిగగల ప్రశ్నలు ఊహించుకుందాం. రచయిత చెప్పకుండా వదిలేసిన అంశాలు – రామలక్ష్మి కొడుకులు చదువుకున్నారా లేదా, ఆతరవాత తల్లిని ఆదుకున్నారా, లేదా –వంటి ప్రశ్నలకవకాశం ఉంది. లక్ష్మి సుఖపడేరోజు వచ్చిందా, రాలేదా?

రాకపోతే, ఈకథ విషాదాంతం అనుకోవాలా? విషాదాంతం అయితే, ఎందుకు ఇలాటి కథలు రాయడం అన్న ప్రశ్నలు కూడా ఉదయిస్తాయి. కాని ఆనాడు (ఇంకా నాలాటి కొందరు రచయితలు ఈనాటికీను), కథ ఎంతవరకూ చెప్పాలన్న నిర్ణయం రచయితదిగానే భావించారు. ఇతివృత్తానికీ, కథ నడవడానికీ పనికొచ్చే సన్నివేశాలు, పాత్రలు ఎంచుకోవడం మాత్రమే జరుగుతుంది. అంతకంటె ఎక్కువ వివరాలు ఎందుకు ఇవ్వలేదు అన్న ప్రశ్న లేదు అప్పట్లో.

సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ వివరణలు, స్పష్టత, poetic license: వివరాలు, స్పష్టతల విషయాలలో ఈనాడు పాఠకులు చూపుతున్న శ్రద్ధ అపూర్వం. నాకు వస్తున్న ప్రశ్నలలో పదే పదే కనిపించేవి, స్థల, కాలనిర్ణయాలు, కదాచితుగా పాత్రల ప్రవృత్తి. ఈవిషయంలో మొదట రచయిత అభిప్రాయం చెప్తాను. నిజానికి, రచయితలూ పాఠకులూ కూడా తమ అనుభవాలు, అవగాహనల (perceptions) పరిమితిలోనే రాయడం, చదవడం, విశ్లేషించడం జరుగుతుందన్నది మనకి తెలిసిందే. బడిపంతులు కథలు పంతుళ్ల పిల్లలదృష్టిని చప్పున ఆకట్టుకుంటే, సాఫ్టువేరు ఇంజినీర్లకథలు సాఫ్టువేరు ఇంజనీర్లకి బావుంటాయి స్థూలంగా. పోతే రచయితకి సంబంధించినంతవరకూ ఏకథలోనైనా ప్రధానాంశం సాధారణంగా తాను గమనించిన ఒక సాంఘిక లేక మానసిక ప్రవృత్తి అయివుంటుంది. ఆ అంశానికి అనుగుణంగా పాత్రల, స్థల, కాలాల ఎంపిక చేసుకుంటాడతను. అంటే తాను గమనించిన విషయాన్ని, తనస్ఫూర్తికి అననింతవరకూ, తాను చెప్పదలుచుకున్న విషయానికి ఎంతవరకూ అవసరమో అంతవరకూ మాత్రమే ఎంచుకుంటాడు వివరాలు. అంటే స్థూలంగా ఒక మానసిక ప్రవృత్తిని ఆవిష్కరించదల్చుకున్నప్పుడు, ఏవూళ్లో అన్న విషయం అనవసరంగా తోచవచ్చు. ఒక సామూహిక ప్రవృత్తిని ప్రతిపాదిస్తున్నపుడు, సోమవారమా, శుక్రవారమా అన్నది అస్పష్టంగా వదిలేయవచ్చు. లేదా, అసందర్భంగా, సోమవారం తరవాతి రోజు శుక్రవారం అని రాయొచ్చు. ఇది ఒకరకంగా సినిమాల్లో మొదటి సీనులో పసిబాలుడు మూడో సీనులో నవయువకుడిగా సాక్షాత్కరించడంలాటిదే. సినిమాలో లాగే కథ కూడా స్థల, కాలాల్లో చిన్న చిన్న కప్పదాట్లు వేయొచ్చు. ఇటువంటి లోపాలను పూర్వకాలపు పాఠకులు పట్టించుకోలేదు. ఈనాటి పాఠకులు సోమవారానికి, శుక్రవారానికి మధ్య మూడురోజులున్నాయి కదండీ అని ఎత్తి చూపుతున్నారు. అది తప్పని కాదు నేను అంటున్నది. పాఠకులు ఎంత సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తున్నారో ఎత్తి చూపడానికే. ఇటువంటి పాఠకులు కారణంగా రచయితలు వాస్తవికతవిషయంలో మరింత శ్రద్ధ చూపవలసిన అగత్యం ఏర్పడుతోంది. ఇది ఒక కోణం.

స్థల, కాలవిషయాలలోలాగే వస్తువుని గురించిన వివరణలు కోరడం కూడా. కథని కథగా కాక, అందులో స్థలంగురించో, ఇతర వివరాలు తెలుసుకోడానికో చదువుతున్నట్టు అనిపిస్తుంది కొన్ని అభిప్రాయాలు చదువుతుంటే. కొందరు రచయితలు పాఠకులతో పాటు వారిస్థాయికి ఎదిగి అటువంటి ''విషయచర్చ'' రచనలు చేయడం కూడా చూడగలం. అంటే కథలో ఏదయినా జబ్బు ప్రసక్తి వస్తే, ఆజబ్బు లక్షణాలూ, వాటి మందుల పేర్లూ, మోతాదులూ, వాటి సత్ఫలితాలూ, దుష్ఫలితాలూ వంటివి ఓపేజీ పొడవున చర్చించడం. అలాగే డయాస్పొరా రచన అయితే అమెరికాలో జీవనసరళిమీద విస్తృతమయిన చర్చ. ఒకొక్కప్పుడు పాఠకులు అసలు కథని వదిలేసి ఈడయాస్పొరా కథలను కేవలం విషయసంగ్రహణకోసమే చదువుతున్నారేమో అనిపిస్తుంది,.

ఈవిషయంలో నాఅభిప్రాయం మాత్రం ఈవివరణ మోతాదు మించరాదనే. కేవలం విషయ సంగ్రహణకోసమే చదివే పాఠకులు కథలమీద ఆధారపడకూడదనే నా నమ్మకం. వాటికి వేరే పుస్తకాలు ఉంటాయి. కథారచయితకి కొంత స్వేచ్ఛ అవుసరం. అంటే, అక్షరాలా ఉన్నదున్నట్టు, కనిపించినది కనిపించినట్టు కాక, కథ చిక్కగా నడవడానికి అనువుగా కల్పన చేసుకోగలగాలి. కథకి కేంద్రం కథాంశమే. ఇతర వివరాలు కథాంశాన్ని తినేయకూడదు. కథకి క్లుప్తత ఒక ముఖ్య లక్షణం కదా. ఇటు రచయిత స్వేచ్ఛ, అటు పాఠకుడి

కోరికలకనుగుణంగా నూటికి నూరుపాళ్లు స్పష్టత, వాస్తవికత – వీటిమధ్య పొత్తు కూర్చగల ఒక మధ్యేమార్గం కావాలి. తమ అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చే పాఠకులూ, ఆ అభిప్రాయాలని గౌరవించే రచయితలూ కూడా గమనించవలసిన విషయం ఇది.

అసలు పాఠకులదృష్టిలో ఈమార్పు – రచయితని ప్రతిచిన్నవిషయం వాచ్యం చేయమనడం అభిలషణీయమేనా? మరీ అంత చాదస్తంగా సమస్తం వివరించుకుంటూ పోతే పాఠకుడికి నిజంగా తృప్తి కలుగుతుందా? ఈవిషయంలో వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్యగారి అభిప్రాయం చూడండి. రచయిత తన సందేశం పూర్తిగా వాచ్యం చేస్తే, పాఠకులవూహాకి కొన్ని విషయాలు వదిలిపెట్టకపోతే, అది పాఠకుడి మేధస్సుని అవమానించినట్టే అంటారు వల్లంపాటి వారు (కథ చదవడం ఎలా? తెలుగువెలుగు టి.ఎ.జి.సి. వార్షికసంచిక). కాని ఈనాడు పత్రికలలో వస్తున్న కొన్ని అభిప్రాయాలు చూస్తే, కనీసం కొందరు పాఠకులు వెంకటసుబ్బయ్యగారి అభిప్రాయంతో ఏకీభవించినట్టు కనిపించదు. నేను మాత్రం ఇది కథకీ వ్యాసానికీ మధ్య గల ఒక ముఖ్యమయిన తేడాగా గుర్తిస్తాను. పాఠకుడిలో ఆలోచనలు, ఉత్కంఠ రేకెత్తించే గుణం కథకి అవసరం. ఋజువూ, సాక్ష్యాలబలంతో పాఠకుడిని నమ్మించవలసిన అవుసరం వ్యాసానికి మాత్రమే ఉంది.

వర్ణనలు విషయంలో కూడా ఇటువంటి సందర్భమే తటస్థపడుతోంది ఈనాడు. కథకి తగిన వాతావరణానికి, పాత్రచిత్రణకి పాఠకుడి మనసులో రూపు కట్టడానికి కావలసిన వివరాలు లేక వర్ణనలు కథలో చొప్పించడం సహజం. మన ముందుతరాల వారి కథల్లో – మధురాంతకం రాజారాం, కాళీపట్నం రామారావు వంటి వారి కథల్లో ''కన్నుల కట్టినట్టు'' చిత్రీకరించడం చూడగలం. కాని రాను రాను, కథలో కేవలం వస్తువు/సందేశానికే ప్రాముఖ్యత పెరిగిపోవడం వల్లా, కొంతవరకూ పేజీలలెక్కల మూలంగానూ ఈవివరాలు తగ్గిపోతున్నాయి.

నాకు తోచినంతవరకూ, మరొక కారణం – చారిత్రకంగా ఆలోచిస్తే మనకథలు మౌఖికం. దాదాపు, 1960వ దశకం వరకూ పాఠకులు–రచయితల మధ్య మనకలవాటయిన ఆ ''చెప్పే'' పద్ధతే కనిపిస్తుంది కథనరీతిలో. అంటే, ఎదురుగా ఉన్న శ్రోతల అభిరుచులకి అనుగుణంగా కథకుడు మార్పులూ, చేర్పులూ చేస్తూ, అవగాహనకి కావలసిన వివరాలు అందిస్తాడు. కాని కథ రాయడం దగ్గరకొచ్చేసరికి ఆ వెసులుబాటు లేదు. ఈనాడు పాఠకులు ప్రపంచవ్యాప్తం. వారి అభిరుచులు అనంతం. అందుకే ఒక కథ ఒకరికి చాలా బాగుంటే మరొకరికి గందరగోళంగా ఉంటుంది. ఈనాటి రచయిత తనకు తానే కొన్ని పరిధులు ఏర్పరుచుకుని, తనకి అర్థమయిన రీతిలో పాఠకులని ఏర్పర్చుకుంటాడు. తదనుగుణంగానే వివరణలూ, వర్ణనలూ ఉంటాయి తన కథలలో. కాని ఇందులో ప్రమాదం ఏమిటంటే, ఎప్పుడు అవి మితిమీరుతాయో, ఏక్షణంలో కథ సోదిగా మారిపోతుందో అన్న బాధ. ఒకపాఠకుడికి అవసరం అనిపించింది మరొక పాఠకుడికి అనవసరం కనిపించొచ్చు. ఎప్పుడయితే పాఠకుడు ''అలాటి సన్నివేశం జరిగి ఉండదు, అట్టి పాత్ర ఉండదు, ఇది అసహజం'' అంటాడో అప్పుడే అతడు తనకి సుపరిచితమ్మైన వాతావరణం అధిగమించి చూడడానికి ప్రయత్నించడంలేదు అనుకోవాలి. ఈసందర్భంలో రచయితకి జవాబు చెప్పుకోవలసిన అవుసరం ఉందా లేదా అన్నది నాకు అనుమానమే.

ఉదాహరణకి 1960 దశకంలో వచ్చిన ''మారినవిలువలు'' (ద్వివేదుల విశాలక్షి, విశాలాంధ్ర ప్రచురణ, 1968) లో ప్రధానాంశం జానకి పెళ్లి ఆగిపోయినతరవాత, పెళ్లికూతురు అర్థరాత్రి పెళ్లికొడుకుతో మాటాడడానికి రైలుస్టేషనుకి వెళ్లడం. ఆ కాలంలో పీటలమీద పెళ్లి ఆగిపోవడం ఆశ్చర్యం కాదు కాని పెళ్లికూతురు పెళ్లికొడుకుని నిలదీసి, అతని వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రశ్నంచడానికి అర్థరాత్రి స్టేషనుకి వెళ్లడం మాత్రం అసాధారణమే. కాని ఆనాటి పాఠకులెవరూ ''ఇది అసహజం. అయినింటి అడబడుచులు మరీ అంత బరితెగించరు

మనయిళ్లల్లో'' అనలేదు ఆరోజుల్లో. కాని ఆ నవల సీరియల్‌గా ముగిసినతరవాత, ఒక పాఠకుడు నవలలో జానకి తల్లి, అన్నగారు, తదితరులజీవితాలు ఏమయాయో చెప్పలేదు కనక అది అసంపూర్ణం అని తన అభిప్రాయం వెలిబుచ్చాడట. దానికి విశాలాక్షి గారు ''ఈనవల ఒక వ్యక్తి కథ కాదు, ఒక కుటుంబచరిత్ర. ఎంతరాసినా అసమగ్రమే'' అని సమాధానం ఇచ్చారు (మారినవిలువలు, ముందుమాట). పైన ఉదహరించినట్టు, ఇక్కడ పాఠకుడిలో రచయిత చెప్పని విషయాలగురించిన చర్చ గమనార్హం.

నిజానికి ఈవ్యాఖ్యానం అన్ని నవలలకీ, కథలకీ కూడా వర్తిస్తుంది అనుకుంటాను. రచయిత తాను ఆవిష్కరించిన సందేశానికి తగినంతవరకే పాత్రలూ, సన్నివేశాలూ సమకూర్చుకోడం జరుగుతుంది. అంతకంటె ఎక్కువ చెప్పినప్పుడు కథ పక్కదారి పట్టి, నీరసించిపోయే అవకాశం ఉంది. అలాగే అసాధారణమయిన సన్నివేశాలు సృష్టించడం కూడా. ఒక మనిషి కోపంతో ''తాడెత్తున లేచాడు'' అన్నవాక్యంలో వాస్తవికతలాటిదే కథలలో వాస్తవికత కూడా.

ఈనాడు వస్తున్న అభిప్రాయాలకి మరొక ఉదాహరణ చెప్తాను. ఈమధ్యనే వచ్చిన నవలలో ఒక సన్నివేశం (చాతకపక్షులు, ఎపివీక్లీ.కామ్) – న్యూయార్కు ఎయిర్‌పోర్టులో తొలిసారిగా దిగిన ఒక కొత్త పెళ్లికూతురు కన్వేయరుబెల్టుమీద జారిపోతున్న సూట్‌కేసును అందుకోబోతుంది గాభరాగా. పక్కనున్న అమెరిను ఒకతను ఆ సూట్‌కేసుని అందుకుని ఆమెకిస్తాడు. దీనిమీద ఒక పాఠకుడి ప్రశ్న – అమెరికన్ (పరపురుషుడు అనా?) దగ్గరనుంచి ఆమె సూట్‌కేస్ ఎలా అందుకున్నది అని.

ఇదే సన్నివేశంమీద మరొక పాఠకుడి అభిప్రాయం – న్యూయార్కు ఎయిర్‌పోర్టులో చాలా హడావుడిగా ఉంటుంది. సాధారణంగా మనవారందరూ ఎవరికి వారు తమ సామాన్లూ, తమరి పిల్లా మేకా చూసుకోడంతోనే సరిపోతుంది. రెండో విషయం, మనదేశంలో అమెరికనులగురించి ఉన్న అభిప్రాయం –వాళ్లు సొంతలాభం లేనిదే పొరుగువారికి సాయం చేయరన్నమాట– పూర్తిగా నిజం కాదని చెప్పడానికి అమెరిన్ సాయం చేసినట్టుగా అనిపిస్తోంది. అంతేకాక, ఈ సన్నివేశం ఒక నవల మొదట్లో జరిగింది. దరిమిలా ఈఅంశాన్ని మరింత స్పష్టం చేయడానికి ఇది పరిచయ వాక్యం అనుకోవచ్చు. ఈ రెండో అభిప్రాయంలో పాఠకుడి ఆలోచనలు కథాంశంమీద కేంద్రీకృతం అయినట్టు కనిపిస్తుంది.

మొదటి అభిప్రాయంలో తన వ్యక్తిగత/తెలుగు సాంప్రదాయక విలువలని కథకి ఆపాదించినట్టు కనిపిస్తుంది. ఈమధ్య నేను చూసిన ''అమ్మ పెళ్లి'' (సూర్యకుమారి.కామ్, తెలుగు సైటు) కథమీద కూడా ఇలాటి వ్యాఖ్యానాలే వచ్చాయని రచయిత్రి నాకు రాశారు. ఈకథ నాకు నచ్చడానికి కారణం ఈనాడు మామూలుగా డయాస్పోరా కథల్లో అట్టే కనిపించని ఒక కోణం – ఎన్నారయ్ కుటుంబాల్లో, తల్లి–కూతుళ్లమధ్య సాంస్కృతికవిలువలగురించిన సంఘర్షణ. ఇది పశ్చిమదేశాలలో ఉన్న తెలుగువారి పరస్పర విరుద్ధభావాలకి (నిర్దుష్టత లోపం?) మచ్చుతునక అనుకోవచ్చు.

పాఠకుడు తనకు తాను ఆలోచించుకోడం మానేసి, పూర్తి వివరణల కోసం రచయితమీద ఆధారపడితే, ఆకథ కథగా రక్తి కట్టదనే నా అభిప్రాయం. కథ పాఠకుడిలో వాస్తవికతకి సంబంధించిన అల్పవిషయాలు కాక మౌలికంగా రచయిత అవిష్కరించిన, కథాంశానికి సంబంధించిన అలోచనలు పాఠకుడిలో రేకెత్తించాలి అనుకుంటాను నేను.

పోతే భాష విషయం. కథనంలోనూ, విమర్శల్లోనూ కూడా కనివిని ఎరగని మార్పులొచ్చాయి. గత ఇరవై ఏళ్లలోనూ ఇంగ్లీషు తెలుగుని చాలావరకూ ఆక్రమించేసింది (డయాస్పొరా కథల్లో ఇది మరీ అన్యాయం). పాఠకులలో, ముఖ్యంగా ఈనాటి యువతలో తెలుగు

భాషాజ్ఞానం చాలా తగ్గిపోయింది. ఇది నేను ఎవరినీ తప్పు పట్టే ఉద్దేశంతో అంటున్న మాట కాదు. ఈనాడు కథలలో భాషని గురించిన అభిప్రాయాలు చదివి, ఈ విషయం ప్రస్తావిస్తున్నాను.

మనకి వివిధప్రాంతాల కులాలు, వృత్తులు ప్రాతిపదికగా గొప్ప పదసముదాయమే కాక, ఒక్కొక్క పదానికి అనేక రూపాంతరాలు ఉన్నాయి. 80వ దశకంలో వచ్చిన మాండలీపు కథలూ, పాటకజనం మాటాడుకునే భాషలలో వస్తున్న కథలమూలాన, కేవలం స్థానికులకి మాత్రమే తెలిసిన వాడుకపదాలు వేలకొద్దీ కథల్లో చోటు చేసుకుంటున్నాయి. పాఠకులకి భాషని గురించిన ఆలోచన ఉండడం ఎంతైనా హర్షించదగ్గ విషయం. కాని వారు ఈబేధాలని కూడా గమనించాలి. నిజానికి నేను తెలుగులో రాస్తున్నప్పుడు, కొంత శ్రమ పడతాను, తగిన పదాలు గుర్తు చేసుకోడానికి. ఎందుకు అంటే మరిచిపోతున్న తెలుగుని ఆచిపట్టుకు నిలబెట్టుకోడానికి. అలాగే కథలు చదివినప్పుడు కూడా నాకు తెలీని మాండలీకాలు శ్రమపడి నేర్చుకోవలసి వస్తుంది అప్పుడప్పుడు. నాతెలుగుని నేను విస్తృతపరుచుకునే విధానం ఇది. మరి ఈనాటి పాఠకులకి ఆ ఓపిక తగ్గిపోతోందా? లేక అసలా దృష్టి లేదా?

చివరిమాటగా, ఫెమినిజంగురించి ఒకమాట చెప్పి ముగిస్తాను. ఎందుకంటే, ఈమధ్యకాలంలో ఏకథలోనైనా ఒక స్త్రీపాత్ర ఏమాత్రం అభిప్రాయం వెలిబుచ్చినా, అది ఫెమినిస్టుకథ అనీ, రచయితని ఫెమినిస్టు అనీ ముద్ర వేయడం పరిపాటి అయిపోతోంది. ఉదాహరణకి, ఒకనవలలో ఒక పార్టీలో భర్త తన భార్య ''గిన్నెలు తీసి పెడుతుందిలెండి'' అంటాడు. దానికి ప్రధానపాత్ర అయిన గీత ఆలోచనలో పడుతుంది, ''నేను చేస్తాను'' అనడానికీ, ''ఆవిడ చేస్తుంది'' అనడానికి మధ్యగల అంతరం గురించి. మరి ఈవాక్యంమూలాన ఇది ఫెమినిస్టు కథ అవుతుందా? అదే ఆ భార్యే ''మాఆయన చేస్తాడులెండి'' అంటే బాగుండునా? ఇది ఒక సందేహం. అది అలా ఉంచి, ఈకథని మరోకథతో పోల్చి చూడండి (గుడ్డిగవ్వ, వార్త, జనవరి 9). ఒక చిన్నవాడికి ఏదోజబ్బు మూలంగా గొంతు పూడుకుపోతుంది. అమెరికాలో ఉన్న అన్నగారు అతడికి ఆపరేషను చేయిస్తానని అమెరికా తీసుకువస్తాడు. ఇంట్లో పనుల్లో ఆ అబ్బాయి సాయం చేస్తుంటాడు. ఒకసారి స్నేహితులు వచ్చినప్పుడు, అన్నగారు, ''సూట్‌కేసులు నేను తెస్తానులెండి'' అంటాడు, తాను కదలకుండా. తమ్ముడు వెళ్లి అందుకుంటాడు. ఈరెండు సన్నివేశాల్లోనూ రచయితగా నా అభిప్రాయం ఒకటే – ఒకమనిషి మరొకమనిషిని ఉదారంగా ''ఆఫర్'' చేయడం. ముఖ్యంగా ఈఆచారం మన వారిఇళ్లల్లోనే కాని అమెరిన్ కుటుంబాలలో లేదు. ఇది మనవారి మనస్తత్త్వాలలో గల పరస్పర వైరుధ్యానికి (contradictions in values) ఒక ఉదాహరణ.

ఈకథలో మరొక విశేషం –ఒక పత్రిక సంపాదకులు (ఈసందర్భంలో పాఠకులు గా) ''నేను తెస్తాను'' అన్న వాక్యాన్ని ''ముత్యం తెస్తాడు'' అని మార్చేయడం (వార్త సంపాదకులు కాదు). రచయితగా నేను ఉద్దేశించినది, కొందరు ఎంత నాజూగ్గా మరొకరిని పనిలో పెడతారో అన్నది! మరి ఇటువంటి సూక్ష్మాలు గమనించే పాఠకులూ, సంపాదకులూ, విమర్శకులూ తగ్గిపోతున్నారనుకోవాలా? లేక రచనల్లోనే ఉందా ఈ లోపం?

ఇంతకీ ఈసందర్భంలో నాకు కలిగిన సందేహాలు – ఈ ఇజాలముద్రలేయడంలో పాఠకులు తొందరపాటు చూపుతున్నారా? లేక, రచయితలే ఈవిషయం తగినంతగా స్పష్టం చేయలేకపోతున్నారా? అదలా వుంచి, అసలు ఈ వాదవివాదాలకి అతీతంగా ''కథకోసం కథ'' (art for art's sake) చదువుకోడానికి సాధ్యపడదా? పోతన కానీ, వేమన కానీ ఎవరి మెప్పుకోసమో, ఏ సాంఘిక ప్రయోజనం దృష్టిలో పెట్టుకునో రాయలేదు కదా! కథారచయితలు– కనీసం కొందరు – కూడా అంతే అనుకోడానికి అవకాశం ఉందా లేదా?

(ఫిబ్రవరి 2005)